

Одеський український театр імені В.Василька на чолі з Ігорем Равицьким започаткував Всеукраїнський фестиваль сучасної української драматургії, який відбувся наприкінці листопада 1998. Основа акції — робота «васильківців»: дві репертуарні вистави і чотири постановки за творами сучасників, відібраними на попередньому конкурсі з більш ніж 50-и п'єс. Участь у фестивалі взяли Одеський ТЮГ, театри з Києва, Херсона, Хмельницька, Севастополя. Гостьові вистави також мали обиратися на конкурсній основі спеціальною комісією. Але далеко не всі постановки були переглянуті навіть у Києві, не кажучи про інші міста. Не з власних причин не приїхали заздалегідь запрошені на фестиваль Харківський і Львівський академічні театри...

На краю драматургічного Неба

Тож чи презентував фестиваль об'єктивну картину кращих вистав за п'єсами сучасних українських авторів? Мало ймовірно, але будемо виходити з реальності. Фестиваль, як і будь-яка життєздатна ідея, виник не на порожньому місці — піросло нове покоління авторів, почастішали сучасні назви на афішах, почали виходити книги. Адже театральний пошук може відбуватися і в напрямі драматургічному. До того ж завжди є потреба в театрі, адекватному часові, де було б закодоване сучасне відчуття світу.

Оскільки фестиваль присвячений драматургії, то й акцент на ній. Найдоречніше було б оцінювати з точки зору новизни, іншості. Тому вистави, репрезентовані на фестивалі, умовно поділю на три типи, залежно від ставлення до традиції (не класично-українсько-корифейської, а реалістично-психологічної). Отже, нетрадиційні, традиційні та інсценізації або колажі на основі інших текстів. Зауважу, що домінував перший тип, до якого належать передусім тексти, відібрані васильківцями. Всі вони різні, але їх об'єднує спроба сучасного моделювання ситуацій. "На краю підводного неба" С.Щученка з дивним жанром « драмшоу на 21 епізод» у постановці І.Равицького відкривав фестиваль, і це було одним із найбільших відкриттів. Далекий фантастичний острів із правлінням жінок і культом Великої Акули, де чоловік може бути лише один — інший знищується. На кону чу-

дернацький світ із « перевернутим» вертикальним морем зі світла, шовку і мотузок з магічним жертвним колом у центрі. Чітка мізансценічна гра — за винятком надмірно фізіологічної пластики. « Цивілізований» потерпілий кок поступово дичавіє, а старий « абориген» Буль (на диво глибокий як для ролі А.Дриженко) під дією загрози мудрішає. Боротьба точиться лише за інерцією — якби не закон, можна було б обійтися « без крові». Пригодницький сюжет з дельартівським набором героїв (тільки зі зміною ролей чоловік-жінка) виростає до метафори нашого світу із вічним пошуком жертви, від якого всі втомилися вже на генному рівні. Конфлікт обривається втечею обох чоловіків із щиросердою дівчинкою Мійєю (така рідкісно органічна у наївності О.Петровська) — єдиний вихід, який вважається у нас виходом. І лишаються роз'єднані — самотні жінки, приречені не мати майбутнього — покарання за відхід від « закону» (?), і спустошена сім'я « сліпців», яка тужить за островом. Отака-от філософсько-іронічна притча про світ із дикими законами, від якого ми прагнемо втекти. А тікаючи, не лише у просторі, а й у часі сповнюємось ностальгією.

"Секрет фірми" А.Шишкіна — сценічний дебют прозаїка з трагічною долею — прикутий до ліжка, він так і не зміг побачити власну прем'єру. Комедійна ситуація: журналістка розслідує секрети фірми з « штучним заплідненням» і в « повії» чоловічого роду пізнає влас-

Драматургічний
дискурс
ІСНУЄ
і потребує
розширення
контексту...

ного чоловіка — інтерпретована режисером Костем Пивоваровим як гучне шоу з музикою, танцями, хаотичною зміною костюмів, блиманням світла і двома велетенськими головами, які щось символізують, можливо, міфічних «творців майбутнього», як називає себе фірма. Образ фірми, яка «проекує» дітей на замовлення і нібито вдовольняє всі потреби клієнтів, а насправді займається порнобізнесом, — алегоричний. Ситуації з різними клієнтами доводяться до абсурду. Вони мали б бути смішними, гротесковими, проте у формі естрадного шоу ця пародійність губиться. Фальшивим здається і фінал — врочисте примирення подружжя. Ідеї цікаві, але ні драматургічної вибудованості, ні сценічного почуття міри...

"Той, що відчиняє двері" Н. Нежданой (чорна комедія для театру національної трагедії) — сучасна притча про свободу. Дві героїні інтерпретують ситуацію надто кардинально — від потойбіччя до ядерної війни і путчу, пристосовуючись до змін з феноменальною легкістю і почуттям гумору. В назві — містична невизначена сила-хамелеон, яка зрештою виявляється нашим «вибором». Постановка О. Мірошниченка здійснена у справжньому підвалі під сценою ("експериментальна сцена"). Біло-сіра гама у костюмах і оточенні створює маргінально-побутову атмосферу, збиваючи глядача зі звичного відчуття театру. Зовнішня стриманість надолужується гостро характерними, навіть «бурлескними» акторськими роботами (Ольга Равицька і Олена Головіна) та динамічним ритмом дійства. Але фінал «змазаний» — і в тексті, і у виставі.

"Осінні квіти" О. Погребінської в постановці А. Туманова визначені як комічна драма, але тонка іронія автора у виставі майже не схоплена. Любовний трикутник із чехівською атмосферою, коли нічого не відбувається при руйнуванні світу, тільки п'ють не чай, а «каву з миш'яком». Ситуація і побутова до занудності, і парадоксальна, де святкують Новий рік десятки разів на рік, а справжній виявляється зайвим... Богемна Віллена (Галина Кобзар-Слободюк) хоче пізнати «новий світ» через хлопчика Сашка (Сергій Дерев'янка) — «з

касовими апаратами замість очей», і добивається його екстравагантно і оригінально. Тільки після освідчення в коханні «випадково» труїть. Натомість її старий коханець, державний функціонер, який і асоціюється зі «старим» світом, ламається і деградує. Але героїня залишається з ним — самовільно ув'язнена у власній квартирі. Наскільки цікава лінія Сашка, настільки «ніякою» вийшла Костіна. Унікальність п'єси — в авторському погляді на покоління зі зруйнованим світом дитинства, яке вони ненавидять і за яким тужать, покоління, яке не може «вписатися» в це запрограмоване теперішнє. Бракувало драматургічної «техніки» — місцями дія провисає, замінюється спогадами чи розповідями, слабкі мотивації вчинків. Вистава вабить елегантністю і елегійністю чорно-білого простору, викадруваного на сцені подібно до картини (образ «Осініх квітів»), емоційністю еротичної пластики, нюансами гри, але вирішення в дусі психологічного театру — не найвдаліше для тексту, який тяжіє до легкої гротесковості.

Наближається до нетрадиційних і вистава Херсонського молодіжного «Чекаючи на Бабу» О. Клековкіна — фантастично-історична комедія з часів матріархату, яка справляє враження «заиклення» жінок на одній темі — одруження. Вже писалося про обидві вистави Київського Молодого театру «Життя простих» Н.Ворожбит і «Синій автомобіль» Я. Стельмаха ("Кіно-Театр" №6, 1998). Обидві реалістично-психологічні за формою, але нові для української драматургії за тематикою. В обох дослідження «дна» — в одному випадку суспільства, в іншому — свідомості. До суто реалістичної традиції можна віднести «Наплачемося разом» Р.Отколенка в постановці К.Пивоварова. П'єса у формі батьківських зборів із зачитуванням анонімних творів дітей про своїх татусів (таких-сяких) цікава розкриттям і викриттям сімейних таємниць, але збори самі по собі — річ нуднувата... Режисер чесно розробив нюанси образів, от тільки (разом із сценографом) підійшов до тексту надто буквально. Легкою, «із задоволенням зіграною» виставою виглядав «Коро-

лівський квартет» А.Семенова Севастопольського театру імені Луначарського (режисер М.Кондратенко). Це грайлива казка в дусі Е.Шварца про одруження принца й принцеси. Написана з гумором, сучасно, зі знанням сцени і дітей, які дивилися, затамувавши подих. Хмельницький монотеатр «Кут» в особі Володимира Смотрителя презентував дві вистави: «Поет і кат» Б.Грищука та «Я — клоун». У п'єсі Б.Грищука середньовічне тло з персонажами-напівсимволами: Поет, Кат, Люція. Тема в ній надто абстрактно-вічна і надто чорно-біло вирішена. Але вистава все-таки вийшла цікавою, правда, скоріше завдяки винахідливості і багатству акторської палітри виконавця, ніж тексту. «Я — клоун» нагадує акторську імпровізацію на тему клоунських антре — смішна і динамічна, вона мало вписується у драматургічний конкурс.

Не вписалися сюди й інсценізації, адже ставити їх на одну площину з авторськими п'єсами не вельми доречно. Інсценівка — особливе мистецтво і потребує як вживання у стиль оригіналу, так і власний ракурс, навіть концепцію, оскільки вповні передати авторський текст все одно неможливо. Виняток становила лише біографічна п'єса-колаж з текстів Л.Українки «Колискова для Лесі» К.Демчук театру «Сузір'я» в постановці О.Кужельного, яка презентувала авторський погляд. Інсценізації Я.Стельмахом «Люсі Краун» І.Шоу (Театр ім.В.Василька) і В.Наумцевим «Кайдашевої сім'ї» І.Нечуя-Левицького (Одеський ТЮГ) нагадували більш чи менш вдалу редакцію творів. Оригінальнішим виглядав «Лис-розбишака» В.Наумцева за мотивами твору І.Франка «Лис Микита» (той же ТЮГ), але сповненим зайвої агресивності.

Що ж по суті показав фестиваль? Драматургічний дискурс існує і потребує розширення контексту — це очевидно. З'явилося нове покоління авторів, які не продовжують ніяких традицій, хоча й не презентують якогось радикального напрямку. Нехтуються табу в темах і прийомах. Героями стають «негерої» в традиційному значенні, а то і зовсім маргінали. Домінує парадоксальність ситуацій, навіть банальних, і майже скрізь проглядає іронічність... Є ще дві тенденції,

які свідчать про зміни. Це схильність до жіночого лідерства — і не лише в п'єсах драматургів-жінок, а й у чоловічих. Жінка перехоплює ініціативу і у вираженні почуттів, і у розкручуванні ситуацій. Друге пов'язане з «розчаруванням від реалізованого бажання». Тобто не тим, що реалізовувати більше нічого, а в тому, що і бажання виявилося помилковим, і здійснення не таким, а досягнута реальність лякає і бентежить.

Фестиваль цей конкурсний, очолювали журі Р.Коломієць і В.Неволов. Головний приз віддано «Осіннім квітам», як і приз за кращу режисуру — В.Туманову. Приз гля-

О.Равицька у виставі «Той, що відчиняє двері» за п'єсою Н.Нежданой.

Сцена з вистави «Осінні квіти» за п'єсою О.Погребінської.

27

дацьких симпатій отримав Я.Стельмах, автор п'єси «Синій автомобіль». Інші призи дісталися акторам і незмінному сценографу С.Зайцеву, який презентував шість робіт і зміг бути зовсім несхожим. На фестивалі відбулися презентації нових видань: антології молодій драматургії «В чеканні театру» та збірок З.Сагалова і С.Лелюх, а також зібрання анотацій п'єс Гільдії драматургів. На жаль, театри приїжджали лише на день-два, а це порушувало фестивальну атмосферу, принада якої — у живому спілкуванні, адже організовувався він, головним чином, для знайомства драматургів з режисерами. Все-таки контакти відбулися і, найважливіше, автори відчули себе в якомусь контексті і просто потрібними. Аби лише організаторам, що взяли на себе важке фестивальне ярмо, вистачило сили й снаги робити і другий, і третій...